СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIX. Ч. 185. Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 11. серпня 1931.

VOL. XXXIX. No. 185. Jersey City, N. J., Tuesday, August 11, 1931. THREE CENTS.

1,400 РОБІТНИКІВ СТРАЙКУЮТЬ ПРИ БУДОВІ ГУВЕРОВОЇ ГРЕБЛІ

ЛЯ ВЕҐАЗ (Невада). — Припинилася робота при будові Гуверової греблі, себто при найбільшім будівельнім підприємстві, яке пляновано колинебудь з боку уряду. Застрайкували 1,400 робітників, котрі домагаються найменшої денної платні в сумі $5, а далі поліпшення санітарних відносин в таборах, води до пиття з ледом, осьми-годинного дня праці, санітарів для несення помочі й зарахування по $1.50 денно за харчі й приміщення.

Робітники працювали останнього місяця серед температури, яка хиталася між 98 і 119 степенями.

Френк Кров, суперінтендент „Сікс компаніс, Інк.", яка виконує будівлю, заявив, що він не погоджується на домагання робітників і їх звільняє з роботи, а тим, що праця припинилася не журиться, бо й так виконано роботу на пів року наперед.

КАЖЕ, ЩО ПИВО ДАЛО БИ РОБОТУ 1,250,000 БЕЗРОБІТНИМ.

КУПЕРСТАВН (Ню Йорк). — Оґуст А. Буш, президент „Ангайзер-Буш, Інк.", подає свої завваги щодо прогибіції. Він каже, що підчас війни можна було покористуватися ріжного роду фальшивими статистичними датами, щоби завести прогибіцію і відтягнути збіже, вуголь і людську працю від продукції алькоголю, а затягнути їх на службу потребам війни. Та, каже Буш, це не видержує критики, коли такими арґументами прикривати у мирні часи прогибіційну пропаґанду, як це робить приміром „Амерікен Бизнес Менс Прогибішен Фавндейшен". Бо правдою є, каже Буш, що в однім році, себто від червня 1916 до червня 1917 зужили бровари 3,220,000 тон вугля і понад 3,649,000,000 кубічних стіп ґазу на паливо. Вже таке запотребування потягає за собою 180,000 тягарових залізничних ваґонів, щоби довезти вугля. Буш каже, що його бровари давали постійне заняття 25,000 робітникам, а він продукував тільки 2% пива, яке зуживав край. З того виходить, що самі бровари давали в Америці роботу 1,250,000 робітникам. На бочку пива був наложений податок у сумі $6. Коли би, каже Буш, задержано тойсамий податок далі, то державний скарб мав би приходу річно з самого пива $400,000,000. Але все те, каже Буш, як би був дозвіл на пиво!

НЕ ШТУКА БУДУВАТИ, АЛЕ ХТО БУДЕ ПЛАТИТИ?

ВУСТЕР (Месечусетс). — Сенатор Дейвид Волш критикував федеральну, стейтову й муніціпальну політику, яка шукає виходу з безробіття тим, що призначує величезні суми на публичну розбудову. В той спосіб, каже, Волш, допомагається хвилево малому числу безробітних, щоби зате обтяжити на довгі літа повими фінансовими тягарами власників недвижимостей, котрі й так угинаються вже під подібними тягарами.

ЗА ПОСТІЙНІ ЦІНИ.

ТЕКСАРКАНА (Аркензо). — Конґресмен Петмен з Аркензо домагається від президента Гувера скликання надзвичайної сесії конґресу, на якій означено би законом мінімальні ціни, а то 20 центів на фунт бавовни, $1 на бушель пшениці й по $1 на бушель кукурудзи і бочку нафти.

НА КУБІ РОЗРУХИ.

ГАВАНА. — В столиці Куби проголошено стан облоги. Тесаме буде проголошене по цілім острові. Безпосередньою причиною цього була вулична боротьба на передмістю Гавани, яка велася між революціонерами і жовнірами, а наслідком якої було 3 убитих і 14 ранених.

Уряд почуває себе сильним, бо опирається на військо. Населення незадоволене з диктатури президента Мачада. Та властивою причиною розрухів є нужда, бо цукор, головне жерело приходу населення, упав у ціні нижче коштів продукції.

КОНТРОЛЮЮТЬ МЕЙОРА ВОКЕРА.

НЮ ЙОРК. — Нюйорський мейор Вокер виїхав до Европи на лічення, а комісія леґіслятури Гофштедтера переглядає його ощадности по банках. Та наразі не знайдено нічого підозрілого.

ШІСТЬ ЖЕРТВ ЛІТАКОВОЇ КАТАСТРОФИ.

СИНСИНАТІ (Огайо). — Літак „Синсинаті-Атлянта" піднявся вгору над берегом ріки Маямі й за мінуту впав нагло на землю. В літаку було 5 чоловіків і одна жінка. Всі згинули на місці.

НЕМА НЕДІЛІ БЕЗ АВТОМОБІЛЕВИХ ЖЕРТВ.

НЮ ЙОРК. — Кожда неділя занотовує в Ню Йорку повно нещасливих випадків, спричинених автомобілевими колізіями. Остання принесла Ню Йоркови 5 смертних випадків і кількадесять важко покалічених. Оті катастрофи спричинили головно пяні шофери.

ЗА НЕВИКУПЛЕНИЙ ВЕКСЕЛЬ.

В селі Лунині, пов. Лукинець, господар Максим Карпець посварився зі шваґром Дмком Тимошею, домагаючись від нього жінчиного віна. Тимоша виставив йому вексель, але в означеному часі не викупив. Тоді Карпець прийшов до нього з сокирою і по кількох словах ударив його в голову. Тажко ранений умер у шпиталі, а арештований душогуб пробував відобрати собі життя.

ДИТИНА ЗГОРІЛА.

У возівні Дмитра Якимишина в Липниках, пов. Яворів, вибухнула пожежа і перекинулася також на інші будинки. Зі спаленої возівні добули дитину, що згоріла на вуголь.

САМОГУБСТВО З НУЖДИ.

На залізничому шляху коло Зарваниці, пов Золочів, знайшли трупа переїханої жінки. Стверджено, що це 20-літня Анна Музика з Рибшини, що з нужди відобрала собі життя.

ЗАМКНЕННЯ ФАБРИК.

У Варшаві три великі фабрики жарівок „Філіпс", „Тунґсрам" і „Осрам" виповіли працю всім урядовцям і робітникам, себто біля 500 особам. Фабрика амоняку в Кнурові буде теж зліквідована від 15 вересня ц. р. Всім робітникам виповіджено працю від 1 вересня ц. р. Гути срібла і олова в Стрибниці в Тарнавських горах зредукують всіх урядовців і робітників у найближчому часі.

ВСЮДИ ПОЛІТИКА.

З Печеніжина повідомляють про дивні протиукраїнські практики в тамошній фабриці деревляних виробів. Хоч є досить місцевих робітників, управа фабрики спроваджує Мазурів, і то аж з Волині, платячи їм вдвоє більше, ніж місцевим. З кінцем червня ц. р. виповіли службу 143 робітникам Українцям, а на їх місце приняли ріжних зайдів, навіть таких, що деінде були за ріжні зловживання звільнені. Практикантові Ростиславові Сабадашові сказали, що нехай або стане Поляком, або, як хоче бути Українцем, нехай більше не приходить.

НЕЩАСНА ЛЮБОВ.

Любовна траґедія скоїлася в Цапівцях, пов. Заліщики. 19-літній парубок Степан Ландяк застрілив з револьвера на весіллю у господаря Шуманського 16-літню Марію Дудик. Опісля сам застрілився. Ландяк любився нещасливо в Марії і не міг пережити, коли вона танцювала з іншими парубками.

ЖИТТЯ ЗА МЕЖУ.

В Яблінці Вижній, пов. Турка над Стрием, посварився Олекса Зеленко з Грицем Клобом за межу. Від сварки прийшло до бійки, в часі якої Зеленко вдарив Клоба по голові так сильно, що той незабаром помер.

ЯЗВА САРАНЧІ.

В Карахістані появилися величезні маси саранчі, що грозять знищенням засівів на просторі 300 тисяч гектарів. Влада зорганізувала штурмові бриґади для боротьби зі шкідником.

КОМУНІСТИ РІЖУТЬ СІОНІСТІВ.

В Томашові Мазовецькім побилася група сіоністично-ревізіоністичної молоді з комуністами. Комуністи вивісили біля синаґоґи червоний прапор, а коли сіоністи хотіли їм відобрати, прийшло до бійки, в якій комуністи закололи ножем на смерть одного Жида. Поліція арештувала кількох авантюристів.

ПОБИЛИ СВЯЩЕНИКА.

На кс. Недзялковського, пароха в Старошеві (на Помор'ю), напали два гульвіси і тяжко побили його колами. Була це пімста за публичну наґану. Обох арештовано.

ПРИХОДЯТЬ ДО РОЗУМУ.

В Тарнові був 28. червня ц. р. великий зїзд людової партії. Обговорювано важке положення селянства й ухвалено між іншим, щоби селяни перестали курити і пити. Подібні рішення українського селянства вважаються, як відомо, протидержавною акцією.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ І ФОТОГРАФІЙ ЧЛЕНІВ І ВІДДІЛІВ ДО КАЛЕНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА РІК 1932.

Календар У. Н. Союза, який розходиться у багатьох тисячах примірників, є найліпшим середником до оголошувань поміж американськими Українцями. Хто має який бизнес, а залежить йому на тім, аби про нього знало як найбільше людей, повинен дати своє оголошення до календаря У. Н. Союза. Ціни є вельми приступні, зваживши, що наклад буде виносити 20,000 примірників. Ціла сторона, 34 кв. цалів, коштує $30.00; половина $15.00; чверть $10.00; осьма часть $5.00; перша й остання сторона в части оголошень по $35.00. Хто хотів би в своїм оголошенню помістити також і фотоґрафію, чи то свою чи свого бизнесу, мусить прислати з неї готову до друку клішу; коли ні, то поносить кошт виготовлення такої кліші з фотоґрафії, то значить, що його оголошення буде стільки корожче коштувати, скільки виносить кошт виготовлення з фотоґрафії друкарської кліші.

Текст оголошень мусить знаходитися в редакції по день 30 серпня б. р. Гроші за оголошення належить посилати рівночасно. Оголошення на кредит безуслівно не будуть друкуватися.

Фотоґрафії Братств і Товариств. Відділи У. Н. Союза, а також кружки співацькі і театральні, школи, банди, які є при відділах У. Н. Союза (коли який кружок, співацьке товариство і т. п. не є при відділі У. Н. Союза, таких пісяя ухвали не будеться поміщувати у календари), хотілиб, аби їх фотоґрафії були поміщені в календари на 1932 рік, зволять їх прислати на адресу „Свободи" найдальше по день 30 серпня б. р. Рівночасно проситься прислати з фотоґрафією чек або моні-ордер, виписаний на імя „Свободи" на суму $10.00. Ці гроші ужиється на покриття коштів виготовлення з фотоґрафії друкарської кліші. Місце в календари безплатно.

Всі фотоґрафії мусять бути добре опаковані.

Всі письма належить адресувати:

„SVOBODA"

81-83 GRAND ST., або P. O. BOX 346,

JERSEY CITY, N. J.

ЗНОВ ГОРЯТЬ НОВІ ШИБИ В РУМУНІЇ.

У нафтовій околиці Скорцен (Прагова) вибух великий вогонь, який загрожує трьом шибам. Дотеперішня шкода виносить поверх 10 міліонів.

ЗГИНУЛО 200 ОВЕЦЬ ЧЕРЕЗ ПСА.

Як повідомляють з Базилеї, дикий пес нагнав череду овець з громади Маенфельд на глибоку пропасть, де згинуло коло 200 звірят.

НАСЛІДКИ ЖІНЧИНИХ ДОКОРІВ.

В Устриках Долішних застрілився Казимир Лукасевич, книговод місцевого рільничого „Кулка". Він бавився з жінкою і кільканацятьлітнім сином на весіллю одного знайомого. Бавився так весело, що жінка зробила йому опісля тяжкі докори. Зворушений цими докорами блукав цілу ніч по місті, а вкінци відобрав собі життя.

ЩО КОШТУЄ ЗБРОЄННЯ.

В Брукселі радить міжнародній мировий конґрес. Бельґійський сенатор Ляфонжен зазначив у своїй промові, що від 1914 р. зросли видатки на зброєння страшенно. Коли до 1914 року світ видавав на зброєння 11 міліярдів річно, то тепер видає 147 міліярдів.

ЛІКАРІ КНИЖОК.

Є і такі, але тимчасово за кордоном, а не в нас. Такий лікар мусить бути дуже образований, бо до виконування своєї професії мусить знати докладно хемію, бактеріольоґію, мікольоґію, а вслід за цим мусить орієнтуватися в друкарських красках, черенках, папері, оправах і т. д. „Лічити" книжки не є так дуже легко й звичайно „лікарі" беруть за „лічення" добрі гроші. Не дивота, що з їхньої поради можуть користати лише музеї і бібліотеки, які мають дуже дорогоцінні й рідкі друки.

НЕ ХОТІЛИ ПЛАТИТИ ПАРУБОЦЬКОГО ПОДАТКУ.

Як відомо, в Італії всі нежонаті мусять платити т. зв. парубоцький податок. Недавно відбулася перед судом у Брешії розправа проти 48 парубків, обвинувачених у тому, що не хотіли платити парубоцького податку. Кількох з них засудили на кару по 100 лірів, деякі доказали, що є заручені, інші, що мають вже 65 літ, отже закон звільняє їх від плачення парубоцького податку.

ЗНИЖКА ПЛАТЕНЬ ВІЙСЬКОВИХ У НІМЕЧЧИНІ.

Німецький уряд не затвердив розпорядку шефа райхсвери, що знижка військових платень не відноситься до вояків і старших, до капітана включно. Супроти цього всі військові, подібно як цивільні урядовці, будуть мати знижені платні.

ПОЖЕЖА.

В селі Котівци, пов. Городок, вибухла пожежа в стодолі Василя Глушки. Вогонь перекинувся на сусідні будинки. Згоріло 6 домів, 18 господарських будинків з живим інвентарем і рільничими знарядами та 6 фір сіна. Вогонь спричинив Андрій Глушка, що курив папіроску в стодолі.

13 ЛЮДЕЙ ЗАГИНУЛО В ЗАВОРУШЕННЯХ У БЕРЛІНІ

ЗАГАЛЬНЕ ГОЛОСУВАННЯ В ПРУСІЇ НАД РОЗВЯЗАННЯМ СОЙМУ.

БЕРЛІН. — В уличних заворушеннях, викликаних комуністичними демонстраціями, загинуло 13 осіб. З далеконосних крісів убито двох поліційних капітанів та одного поліцая, а в заворушеннях згинуло 10 комуністів.

Тлом заворушень було голосування в справі розвязання пруського сойму, котрого домагалися „національні соціялісти" з табору Гітлера. Це домагання піддержували комуністи. Мимо цього воно перепало, бо внескови на розвязання сойму забракло півчверта міліона голосів. В цей спосіб заходи завдати урядови Брінінґа смертельний удар покінчилися величезною побідою для уряду.

ЗНОВ ОБМЕЖУЮТЬ СВОБОДУ РОБІТНИКІВ.

МОСКВА. — Центральний комітет російської комуністичної партії постановив на своїм засіданню обмежити далі свободу робітників у фабриках та поширити права фабричних зарядчиків.

Свої зарядження комітет виправдує потребою кращої господарки. Комітет постановив одночасно зробити пропаґанду, щоби вияснити робітникам, що обмеження їх вийде їм на користь.

АНҐЛІЯ ДУМАЄ ПРО КОАЛІЦІЙНИЙ УРЯД.

ЛОНДОН. — Премієр Мек Донелд вернув зі своїх вакацій перед кінцем, щоби розвязати важні питання державної економії.

В кругах уряду говориться про коаліційний уряд усіх трох анґлійських партій. Мовляв, це також поменшить видатки уряду.

ДОМАГАЮТЬСЯ СКАСУВАННЯ ВІЙНИ.

КОНСТАНЦІЯ (Німеччина). — Міжнародній Демократичний Мировий Конґрес покінчив свої наради, ухваливши домагання скасування війни.

Велике одушевлення на конґресі викликав французький делеґат Санжіє, коли сказав у своїй промові, що новий дух Европи вимагає загального розоруження Европи.

На день закриття конґресу зібралося коло 40,000 Німців, членів мирового товариства.

ПРОПАВ ЛЕТУН.

КОПЕНГАҐА (Данія). — Летун Креймер, котрий вибрався на лет з Америки до Данії, а котрий упав був у море, але з нього піднявся та полетів у дальшу дорогу, пропав тепер без вістки, не долетівши до Копенгаґи. На його дорозі шаліла буря.

ЗАМАХ НА ЕПИСКОПА.

ПАРИЖ. — На Времда Чабуга, архиепископа вірменської церкви, зроблено при вході до місцевої вірменської церкви замах. Якийсь Вірменин стріляв до нього сім разів, але не поцілив ні разу.

Напасника розпізнано як вірменського жебрака. Прийшов він до церкви, держачи револьвер у кождій руці. Як жебрак почав стрілянину на епископа, вірні не ратували епископа, але розбіглися на всі боки. Завізвана поліція розоружила жебрака та забрала його до тюрми.

ЗАЛІЗНИЧА КАТАСТРОФА НА УКРАЇНІ.

ХАРКІВ. — На стації Ізюмі наїхав особовий поїзд, їдучий з Харкова до Ростова, на задні вози тягарового, що стояв на стації.

Ранених було кількоро людей, в тому числі один Американець, що збирав там матеріяли для книжки.

ҐАНДІ ПЛАЧЕ НАД ІНДІЙСЬКОЮ МІЖУСОБИЦЬКОЮ БОРОТЬБОЮ.

БОМБЕЙ (Індія). — У своїй промові до Індійців Ґанді, провідник індійських націоналістів, говорив про своє вагання щодо виїзду до Анґлії на переговори з анґлійським урядом.

Він говорив з болем про боротьбу між віроісповіданнями Індії. Як, казав він, зможе Індія добути собі самоуправу себед братовбийчої боротьби?

ВЕЛИКА БУРЯ НА ПОБЕРЕЖУ ФРАНЦІЇ.

ПАРИЖ. — Люта буря, що навістила побереже Середземного моря в околиці міста Тульону, затопила богато лодок та втопила богато людей. Досі число жертв ще не відоме. Добуто з моря 6 трунів.

ВІДКРИТО РУЇНИ МІСТА ЗПЕРЕД 4,000 ЛІТ.

ПАРИЖ. — Французька комісія вчених, роблячи розкопи в Сирії, знайшла руїни міста з 14. віку перед Різдвом Христа.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіти і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За оголошення редакція не відповідає.
Телефон „Свободи": Montgomery 498. Тел. У. Н. Союза: Montgomery 1838.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ДЕСПОТИЗМ „З ТЕМНОГО ВІКУ"

Такими словами характеризує Комісія Викершема, встановлена Гувером для розглянення американських законів, виконування правних постанов про депортацію чужинців з Америки. Під темним віком розуміється віки середньовіча, в яких над темним населенням, державним насильно в темноті здеморалізованим і себелюбним попівством, панували жорстоко й деспотично шляхта й королі.

Рапорт називає виконування еміґраційних законів еміґраційним урядом неконституційним, тиранським та угнітаючим, закидує йому нарушення найпростіших засад людяности.

Рапорт робить навіть закид, що серед нинішних умов ніякий іміґрант, без огляду на те, чи він став горожанином Злучених Держав чи ні, не може бути певним, чи його завтра не схоплять тайні аґенти федерального уряду та не завернуть його до краю, з котрого він вийшов, переконавшися, що там не може видержати. Ця грозьба, каже комісія, має глибокий вплив на приноровлення іміґранта до нової, прибраної вітчини. Почуваючися непевним свого побуту в краю, він не може привязуватися до краю. Він не може зрівноважитись умово й морально.

Комісія розглядає далі, в чому лежить цей тиранський характер депортаційної системи, практикованої американським іміґраційним урядом. Все лихо лежить у тому, що урядники департаменту праці, котрі займаються справами іміґрантів, виробили собі з часом систему поступовання, оперту на несудовім поступованню. Судове поступовання дає певні ґарантії справедливости, бо там поступовання явне, а судця не є рівночасно обжалувачем та адвокатом. В суді виступає з одного боку прокуратор, а з другого боку адвокат оборони, а їх докази розглядає судця. Розправа відбувається явно, себто кождий може там прийти прислухуватися розправі.

Іміґраційні справи зате розглядається тайно. Іміґраційний урядник є рівночасно детективом, що дістав підозріння, шукав доказів вини, запевнився про докази, а відтак зловив іміґранта та судить його по своїм підозрінням. Судить його тайно, без розгляду справи, або, як це колись в Росії називали, адміністраційним порядком.

Отцею частиною свого рапорту комісія показала на причину лиха. Треба це усунути, щоби поправити умовини. Громадянство Америки має право ждати від своїх законадавців, що вони справлять цю поважну недостачу законної системи краю.

Д-р Остап Грицай.

В 500-ЛІТТЯ ПОДВИГУ І СМЕРТИ ЖАННИ ДАРК

(1431—1931).

(1)

I.

З цими пятьсотлітніми роковинами, з цим святом несмертельного геройства, з цим споминном про один з найсвітліших визвольних подвигів, про які знає історія народів, ми віч-на-віч з людською постаттю предивного роду, характеру й формату. Жанна Дарк! Пять довгих століть преважкого людського життя змогли зберегти досі її память як коштовну дорогоцінність. Найславніші поети оспівували її у творах невмиручої краси. Вшановування памяти її подвигу рідною їй Францією — це просто культ релігійного значіння. Жанна Дарк! Всіми просторами культурного сьвіта повторяється нині це імя як чудово живучий і чудово оживотворюючий символ чогось надлюдско могутнього й божесько спасенного, символ зваги неймовірної і успіху нечуваного.

Жанна Дарк!

Ми уявім собі тільки ще раз ту пропамятну історичну дійсність, що на неї цій найбільшій геройці Франції суджено було явитися вперше. Це Франція темного ще середньовічча, Франція трагічного на перелому XIV. і XV. ст., Франція ледачих королів, злочинних аристократів і чужинецьких наїздників. Від р. 1380 володіє тут король Карло VI., але це нещастя народу, не король. Як здеправований розпустою дегенерат тіла й духа, Карло небаром після того, як поступив на престол, попадає в важку умову недугу. Він карається нею 28 літ, але між тим увесь час сидить на престолі як володар Франції, дарма, що володіння такої пів-божевільної людини приводить край з кожного погляду над берег погибної пропасти. Правда, — в нього є гарна й доволі інтелігентна жінка, родом баварська принцеса, королева Ізабо. Але для неї найголовніша річ її любов до молодшого брата короля, Людвика Орлеанського, разом з яким вона кохається в пишних строях і бенкетах, чудацьких розривках і охотах, що в цілості поглощує великанські суми народнього гроша тої, коли населення Франції і без того матеріяльно виснажене й виграбуване всякого роду розбишацькими драчками вщерть. А ще намагаються захопити правління краю у свої руки ріжні, стрики короля, між ними, як наймогутніші впливом, бурґундські князі, та щож це такі опікуни, що головна річ для них добуття як наймогутнішого особистого впливу для своїх цілей, вимордувати як найбільше число політичних противників і вдупити з народу як найбогатші контрибуції титулом кожночасної „допомоги в користь Франції". — Безталанний край! — пише про тодішню Францію один з сучасних хроністів — його винищували власні королі і власні вельможі, а чужим наїздникам було тим легше кидатися на Францію, що про якусь спільну оборону не могло бути навіть мови. Згодом ось внаслідок осоружного скритовбивства, довершеного бурґундським князем **Іваном Неустрашимим** на особі згаданого вже Людвика Орлеанського, по тій причині, що вони стояли собі взаїмно в дорозі до осягнення головної реґенції іменем хорого короля, внутрішній заколот у Франції дійшов до того, що **Англія**, її давний і сильний ворог, використала ситуацію до нового наїзду на Францію, завершеного **в р. 1415** блискучою перемогою молодого англійського короля Гайнріха V. під Азенкур (**Azincourt**):

Перемогою просто катастрофального характеру для Франції.

Але хіба й багато обходило це згаданих „опікунів" Франції і її нещасного короля? Тепер ось на місці замордованого Людвика стає на чолі орлеанської партії граф Арманяк один з найлютіших бандитів, про яких знає історія Франції, і він при допомозі гідних кумпанів зпід стягу найвищої аристократії почав безпощадну боротьбу з бурґундською партією за владу над Францією, користуючись притім головно тим, що по його стороні був і молоденький **наслідник престола**, відомий опісля як **Карло VII (1422—1461)**. Катівським бандам славетного пана графа Арманяка вдалось так вимордувати й потопити в Секвані пів Парижа, а позатим довершити такого геройства, як ухоплення королевої Ізабо і запроторення її в тюрмі в Тур. **Тоді саме англійський король, використовуючи блискучу перемогу над Французами у згаданій уже боротьбі під Азенкур, продовжує з затрівожуючими ввесь край успіхами свій завойовничий похід в Нормандії і являється так щораз грізнішою небезпекою для всього краю.** Але що це обходить такого злочинця як Арманяк? Для нього найважніша річ перемогти бурґундського князя Івана Неустрашимого, тепер союзника увязненої королевої, і таким чином дійти до влади у Франції. Та нараз военне щастя, яке досі сприяло Арманякові, покидає його. Іванові вдалось незабаром освободити королеву з тюрми, добути захоплений Арманяком Париж (1418), вбити самого графа і вирізати 1,500 партійників Арманяка, причім наслідник престола, позбавлений тепер опіки могутнього Арманяка, спасається чудом з рук бурґундчиків і втікає з Парижа до міста Мелен. Але з цим усім Іванові Неустрашимому таки не судилось остаточно затріюмфувати головним регентом Франції, — заманений іменно наслідником престола на спільну розмову до **Монтеро**, він на очах Карла був порубаний його лицарями на смерть. Та зате син Івана, **Филип**, намагаючись помстити на наслідникові престола Франції жорстоку смерть батька, заключив за згодою пів-недоумного короля і заляканої королеви Ізабо з англійським королем **ганебний договір у Труа (квітень 1420), всилу якого головним реґентом Франції на час панування хорого Карла VI., а далі його наслідником мав стати — англійський король!** От вам і остаточний вислід нещасної умової недуги Карла VI. та злочинної роботи всякого роду опікунів і дорадників недужого! От плоди коварств Карлової жінки, кривавих міжусобиць Арманяків з Бурґундами і ворожої байдужности народу до затій вельмож!

Договер у Труа нежданно кидає Францію на поталу Гайнріхові V., **виключає прогнаного Карлом VI. наслідника престола від володіння зовсім**, і вже тепер зединене найвищу владу французької держави в руках англійського короля. А Гайнріх V., добувши таким чином певні вигляди на змогу обєднання двох великих держав під своїм володінням, закріплює їх ще й одруженням з донькою недужого короля, Катериною, та вимушенням присяги зі сторони французьких вельможів, що вони договір, заключений у Труа, будуть на всякий випадок признавати важним.

Правда — дивна історична судьба хоче, що і Гайнріх V. і недоумний король Карло VI. у два роки опісля (**1422**) швидко один по другім умирають, і правосильний наслідник французького престола, прогнаний Карлом VII., добуває тепер велике число прихильників, які й коронують його **в Поатіє** на короля Франції. Але він покищо всетаки тільки безпомічний скиталець у своїм власнім краю. Бож по договорі в Труа, признаним ще завжди більшою частиною французьких вельмож, володарем Франції уважається англійський король, отже тепер, по смерти Гайнріха V., його маленький синок, **Гайнріх VI.**, іменем якого править Францією англійський вельможа, суворий **князь Бедфорд.** Що з того, що властивий пан Франції, Карло VII., десь там на півдні країни збирає своїх прихильників? Що сильна твердиня Орлеан (**Orleans**) не хоче піддатися Англійцям? князь Бедфорд саме готується здобути Орлеан і видерти так Карлові його найважнішу станицю і в південній Франції (1428 р.).

І це тут, в Орлеані, те місце, де починається великогеройський, великомученицький подвиг Жанни Дарк. **Подвиг душі, яка сама одна горить жаром боевого, визвольного хотіння.**

Бо і справді — з усіх сил спасати край від англійського наїздника не спішився тоді з тих, яких це було обовязком — ніхто. Самже Карло VII., хоч по своєму становищі найбільше заінтересований у визволенні Франції з англійського ярма, слухав ще завжди нашіптувань партії Арманяків, а позатим проводив свій час як двайцятьпятилітній молодик — хоч і на непевній скитальщині! — на ненастанних забавах зі своїми царедворцями і коханками, з яких особливо гарна **Агнеза Сорель** мала на нього великий вплив. І також не надто турбувався Карло тим, як спасти Орлеан, ту преважну для нього твердиню, здобуття якої Англійцям мусілоб отворити їм дорогу до південної Франції, того останнього захисту нетямучого Карла. Але якщо не журився тоді судьбою Франції її законний, відданий розпусті або мертвецькому отупінню король, то думала про неї всім серцем, усією душею **одна проста, мужицька дівчина,** розголос імени якої мав незабаром сповнити всю Францію, а прошибнути смертельним страхом Англійців. Була це власне наша Жанна — вісімнацятьлітня донька заможного хлібороба з села Домремі (**Domremy**) в Льотрінґен, села, як кажеться в нас, камерального, задля чого й його мешканці були здебільшого вірними підданими **французьких королів.** Зокрема ж молодь села, обзнайомлена гаразд з політичними обставинами того часу — нпр. відносно боротьби бурґундських князів з їх суперниками — стояла твердо по стороні негодяя Карла і побивала іноді важко бурґундських прихильників в сусідньому селі. Тимто й молоденька Жанна визнавалася вже доволі рано в **політичній ситуації краю,** і ми тому з ніякого погляду не повинні уявляти собі її — під впливом гарних, але річево невірних поетичних творів про неї! — як Богу духа винну пастушку непорочних овець, розмріяну водно неземними видіннями. Як дитина достатнього батька, вона ніякого стада взагалі не берегла, а хоч відзначалася між усіми дівчатами села незвичайними прикметами й чеснотами, то всетаки радо брала участь у **веснянім святі вінчання старинного бука в селі,** причім молодь села весело **співала й танцювала.** Але хоч як чітко будемо підкреслювати життерадісні риси в єстві Жанни, то проте не зможемо заперечити ніяк, що в її духовости вже дуже рано проступають **риси містичні**, ще й сьогодні нерозяснені історичними й церковними дослідниками вповні. Риси, які у своїй демонічній незбагнености склалися згодом на траґічну велич і траґічний конець півзаземної красуні з Домремі.

(Далі буде).

В. Будзиновський.

ТРИ ПОКОЛІННЯ

(Свобідно за Купером)

(18)

— Щож мені тепер діяти? — Кірбич спитав, коли Футрик зі своїми помічниками відійшов.

— Робіть, що хочете, — Капій відповів. — Я кажу вам лиш се, що як спробуєте переступити поріг моеї хати, то потече кров!

— Що ви того Футрика прогнали, я не дивуюся, бо він ваш ворог. Я був би таксамо зробив. Та дивно мені, що ви на мене з рушницею. Не ваша хата цікавить мене. Я лиш хочу видіти шкіру того оленя, бо присяг...

— Більше вам нічого не треба? — спитав Капій.

— А щож би більше?

— То заждіть.

Капій щез в хаті, зачинивши двері, і по хвилині вийшов зі шкірою оленя. Подаючи її Кірбичеви, сказав:

— Ось маєте! Не лиш подивіться, але й возьміть собі. Занесіть Футрикови.

Беручи шкіру, Кірбич казав, сміючися:

— Чи не ліпше було би, як би Футрик ось так побалакав би з вами? Та йому мало було шкіри. Він мабуть доконче хотів щось інше знайти у вашій хаті. За те покотився так, як те перекотиполе. Ха, ха, ха! Футрик перекотиполе.

Кірбич відійшов і по дорозі кождому стрічному розказував, як то Капій прогнав сторожа ладу і права в Жуличах.

Андрій вже знав, що Футрик хоче Капія завдати до суду за оленя. Чув, що Жулицький вже вернувся, отже загадав побалакати з ним і просити, щоби Футрика оброзумив. Пустився до нього та дворецький сказав йому, що саме в сій хвилі надбіг задиханий Футрик. Оба заперлися в кімнаті господаря і радять.

— Чи господар вже знає про пригоду з рисями?

— Знає. Варка докладно розказала йому.

— Чи можна балакати з Варкою?

— Можна. Вона в своїй хаті.

Андрій пішов до Варки. Вона неначе дожидала його. Привитала його так тепло, як ще ніколи. Він промовив несміло:

— Може не впору приходжу, я хотів з вами побалакати про Капія.

— Я саме хотіла просити вас, щоби ви до мене прийшли. І я хочу про Капія побалакати з вами. Батько дуже стурбований тим, що не знає, як тому Капієви заплатити за те, що спас його одиноку дитину. Він жиє так просто, так не має ніяких потреб, що годі вигадати щось для нього. Ви його ліпше знаєте. Може ви будете знати, що його ущасливило би. Батько гадає купити йому нову добру рушницю. Його старосвітська рушниця певна, до неї привикли його рука і його око, але вона тяжка, незручна і недалеко бє. Батько гадає, що він був би вдоволений з такої заміни. Та сего не замало. Може ви вигадаєте щось більше?

— Я гадаю, що його найбільше ущасливило би, коли би ваш батько другим вухом випустив те, що одним вчує від Футрика про оленя, Капієм передчасно вбитого.

— Я про се вже балакала з батьком. Батько мусить скарати його для приміру, бо справа вже голосна. Скарає його на гривну, але кару я заплачу.

— Справді так буде? — Андрій спитав врадуваний.

— Не вірите мені?

— Коли ви кажете так, то мушу вірити. Камінь впав мені з серця.

В тій хвили в кімнату увійшов Жулицький. Не кажучи нічого, насуплений, понуривши голову, став походжати по кімнаті. Пройшовшися так пару разів, станув перед дівчиною і каже:

— Нічого з наших плянів! Той упертюх розбив їх. За оленя був би дістав невеличку грошеву кару. Та він сіпнувся на урядову особу. Підоймив руку на Футрика, коли той прийшов робити трус в його хаті. Не лиш силою не впустив його до хати. Власноручно відкинув його так, що троха кості не потрощив.

— Якуж він кару може дістати за се? — спитав Андрій?

— І ви тут? Я, всім тим зафрасований, не доглянув вас. Яка буде кара, ще не скажу, бо ще не знаю, що скажуть свідки. Я мушу і буду судити справедливо.

— Я гадаю, що проти свідків будуть мати якусь силу привички старого діда; його неосвіченість і незнання ваги закона, без якого він чесно жив кількадесять років.

— Хоч я, батько моеї дитини, обовязаний до вдячности, то не забувай, що я також суддя. Капій не сам в безлюднім лісі. Суддя в многолюдній громаді мусить гамувати протизаконні вибухи вдачі дикунів.

Андрій зачав тратити панування над собою і відрізав:

— Чому ви не погамували ту дику бестію, що наставилася розшматувати вашу дитину?!

Варка поблідла і сіпнула Андрія за рукав.

— Я сих твоїх слів не дочув, — Жулицький відповів лагідно — бо знаю, як ти привязаний до Капія. І я йому не ворог, хоч він, відколи я сюди прийшов, не добрим духом на мене дише. Не долюблює мене, хоч я до того не дав йому найменшої причини. Під його впливом і ти не маєш довіря до мене, що також не має ніякого оправдання.

Андрій задрожав цілим тілом. Не звертаючи уваги на благальний погляд Варки, він вибухнув:

— Не долюблює без причини? Мій брак довіря не має оправдання? Вийдіть перед хату і, глянувши на сю долину, на озеро, на гору за ним, спитайте себе, так як Сабарай і Капій нераз питають:

„Чи Жулицький має право бути паном сих земель?"

Андрій і Варка гадали, що Жулицький аж тепер вибухне лютим гнівом. Та він лиш заклав руки за спину, хвилю вдивлявся в Андрія і промовив спокійнісенько:

— Капій вже нераз воркнув під носом щось таке, з чого, на його думку, виходило би, що я не маю права до сих земель. Мені переказали, що Сабарай, ковтнувши раз понад міру, говорив про мене і про тебе. Він сказав, що як би на світі була правда, то ти був би тут паном. Я розумію обох старих мисливих. Вони звікували тут свій вік, не маючи в сусідстві живої душі. Зжилися з тою думкою, що то їх сторона. Ти їх якийсь родич. Дехто каже, що внук котрогось з них. Не диво, що як вони тут ввесь свій вік панували, то хотіли би, щоби після їх смерти їх відумерщину ти одідичив. Очевидно на те, щоби, як вони жили, ти жив ввесь вік свій промислом мисливого. Се, що я сюди прийшов, озлобило їх, бо вони ясно бачать, що давному мисливському промислові Запорожців прийшов кінець. Вони не знають того, що як би я був сеї долини не купив, то з ними було би ще гірше. Був би купив хто інший, та Капія і Сабарая, як би не втікли відси, обернув би в своїх кріпаків. Капій не повинен мати жалю до мене, бо я не на його шкоду, ні на шкоду Сабарая або твою, використав право, яке дістав, заплативши за ті ґрунта. Обом старим тяжко вияснити се. Мене дуже дивує, що ти повторяєш ті нісенітниці. Я хотів тобі бути як рідний батько... Тепер мусимо розстатися. Ходи до моєї кімнати. Виплачу тобі твою заслуженину, щоби ти не потребував далі жити, як каже Капій, під дахом вашого ворога.

Жулицький відвернувся і вийшов. Андрій звернувся до дівчини, котра також пустилась до дверей:

— Покидаю мою дідизну і відходжу від вас, бо я забувся. Я забув, що балакаю з вашим батьком. Я не хотів би, щоби ми розійшлися як вороги.

Вже стоячи на порозі, відповіла:

— Я прощаю вам і батько простить. Ми обоє знаємо, що ви вибухли в обороні особи вам дорогої. Та зрозумієте, що й ми знаємо собі ціну. На се ми не порадимо, як ви під впливом химер старих диваків зле думаєте про нас.

(Дальше буде).

МІТІНГИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ. Укр. Клюб Поступовий, від. 70, повідомляє, що місячний мітінґ відбудеться у вівторок, 11 серпня, в годині 6.30 ввечір, в гали під ч. 72 Моріс ул. Проситься всіх членів прибути на збори і заплатити свої вкладки. — Уряд Клюбу.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Вільні Козаки, від. 316, повідомляє своїх членів, що надзвичайні збори відбудуться в четвер, 13 серпня, точно в годині 8. ввечір. На сі збори кождий член мусить явитись, бо є важні справи до порішення. Рівнож почуєте справоздання комітеґу будови дому. Контрактори вже дали обрахунок, отже приходіть всі, а почуєте яка сума. Котрий член не має ще доплачено до Цертифіката, то сего місяця має доплатити. Проситься довгуючих членів вирівнати свої залеглости та старатись що місяця платити, бо таким плаченням Товариство має більше розході ніж приходу. Рівнож проситься членів вписувати свої діти до У. Н. Союза. Коли ми не будемо старатись о придбання нових членів, то певно наше Товариство не зросте, а з часом зменшае. — Іван Майка, пр.; Мих. Гримарчук, кас.; В. Ґурянський, секр.

В школі.

Професор: Скажи мені, як виглядали реформи Марії Тереси?

Ученик (здивовано): Реформи Марії Тереси?... А звідки я мію бачити, прошу пана професора.

Льольо.

На годині математики.

Професор: Якжеж можна плести такі дурниці? Де в тебе льоґіка, хлопче!

Ученик іде скоренько до лавки, витягає книжку:

— Єсть тут, прошу пана професора!

Льольо.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЯК ЛЯХИ „ПАЦИФІКУЮТЬ" НАШУ МОЛОДЬ ПО ШКОЛАХ.

Я одержав листа з краю від родини, якого засилаю до редакції, а з якого видно наглядно, яких то способів добирають Ляхи, щоби знищити нашу молодь, яка горнеться до школи.

Лист цей походить від ученика розвязаної Ляхами тернопільської української ґімназії. Сю ґімназію розвязано у звязку з „пацифікацією", бо польська влада добачувала в ній гніздо „саботажників", прихильників УВО.

Ученики розвязаної ґімназії, хотячи ратувати рік, мусіли переходити до польської ґімназії й там здавати іспит. А як той іспит виглядав, то видно найкраще з того листу, в якім читаємо: „Здавало 17 учеників Українців з тернопільської ґімназії, то тільки один здав, а 16 перепало. Це мене найбільше болло, що, я відзначаючий ученик тернопільської ґімназії мушу репетувати. Та „пацифікації" ще нема кінця. Всі ученики, котрі вписалися до якинебудь польських шкіл, не перейшли до вищої кляси, а ті, що були в 8-мій клясі, не поздавали матури. Знову тих, що поздавали за другим наворотом, не приймають на вищі студії. Щоби перейти клясу, то треба бути „карієровичем", а „карієру" можна зробити в цей спосіб, що доноситься директорови школи на своїх товаришів. От таке доводиться нам тут переживати під польським окупантом. На нашій землі за наші податки не дають нам вороги набирати знання. Та не журіться тим, що я не перейшов, хоч Ви багато грошей стратили на мене. Я слідуючий рік використаю на щось инше, що буде мені доконче потрібне до життя. А ворогам мусить прийти конець. Що посіяли, то й збиратимуть".

От вже з тих кількох рядків бачимо, як Поляки в Галичині не хочуть допустити нашої молоді до вищих шкіл і як переслідують її, коли палять при іспитах навіть тих, що ще рік тому були відзначаючими учениками.

А вже найпоганішим явище є та деморалізація, яка шириться по школах завдяки польським директорам і професорам, котрі дають нашій молоді до пізнання, що вона може перейти школу, коли стане зрадником і денунціятором, коли товариш буде доносити на товариша.

Михайло Люлька
з Сайксвил, Па.

—o—

ВОДА З ЛЕДОМ.

В Америці сильно поширена привичка пити в літі воду з ледом. Ні в Европі ні в інших частях світа нема того звичаю, а принайменше не в такій мірі, як тут. Для мешканців Европи ця звичка Американців видається доволі дивною. Самі Американці не здають собі з того справи, наскільки вода з ледом є шкідлива для здоровля. Передовсім шкодить те, що лід, який кидають до води чи до інших охолоджуючих напитків, не все буває чистий. Його часто добувають з рік або ставів, або виробляють у фабриках, де не все звертають увагу на чистоту.

Ясно, що такий лід лиш псує і занечищує чисту, здорову воду. Та навіть тоді, коли лід походить з такої фабрики, де працюють по всім приписам гіґієнито черезкілько то рук він перейде, заки кусник леду попаде у склянку з водою. Його ладують на візки та везуть вулицями, прикривають не дуже то чистою шматою, лупають та розносять по домах. У ресторані якийсь помічник, або кельнер рубає, кладе його у склянки з водою. У залізниці робить тесаме якийсь робітник. У приватнім домі лід вандрує „дом елевейтром" А всі ті люди, візки, дом-елевейтри, шмати, сокири і проче, яких уживають до транспорту й рубання леду, не такі чисті, щоби не оставляли за собою бацилів.

Кромі цього саме вживання надто холодних напитків, дуже погано відбивається на здоровлю. Загально відомо, що пиття надто студеної води принесло неодному зігрітому, змученому чоловікови запалення легенів. Простуди горла, ріжні хрипки, біль та ломання голови і зубів та ріжні ревматичні болі, це теж наслідки такого охолоджування.

Вживання холодної страви та надто охолоджених напитків ослаблює теж дуже жолудок. Воно викликує не лиш часові забурення в травленню та деколи й корчі, але може теж оставити погані наслідки на все життя. Катар жолудка, або кишок є наслідком не лиш холодної страви, але дуже часто і такої простуди.

Та привичка остає привичкою й годі надіятись, щоб люди покинули зовсім вживати леду. Та це у горячі літні місяці. Але всетаки треба мати себе на осторозі.

Федь Шиян,
Бруклин, Н. Й.

ПЕКЛО ПЕКОЛ.

В 1865 році один інжинір посеред океану недалеко французького побережа відкрив скелю, яка звичайно була залита филями. Рішили побудувати на тій скелі морську ліхтарню. Робота почалась при гарній погоді. Посеред скелі прикріпили залізний перстень, у тому перстені заложили кабель, на якому сиділо чотирох привязаних людей. Вони виконували перші основні роботи для майбутньої морської ліхтарні. Колиб робітники не були привязані шнурами, филі забрали би їх. З трудом поступала робота. Шість літ тяглась така робота, а ще багато літ минуло, заки вперше проміні ліхтарні освітили темряву Атлянтійського океану. Ці, що надали їй назву „Пекло пекол", знали чому. То назвали так вартові тої ліхтарні. Бо Ар-Мен, ця самітня морська ліхтарня посеред води й небозводу, ставить чоло морським силам, а в її мурах із ґраніту й заліза жиє трох людей, цілими тижнями, а часто й місяцями відрізаних від світа. Море стрясає й різбить без упину цю 33 метри високу вежу. Бувало, що величезні филі досягали з ревом самого вершка ліхтарні. В тій ліхтарні, що ставить чоло филям, але яка все наче дрижить, жиють люди. Раз один ліхтарник збожеволів наслідком безупинного реву й гуку вітру й филь. Шість днів мусіли два вартові жити з своїм божевільним товаришем, який все й все хотів кинутися у море. З трудом удалося звязати божевільного й тепер днями й ночами мусіли слухати реву божевільного, поки їх не звільнили. В 1924 році вибухла в кухні пожежа. Вартові з причини диму не могли бути в вежі, а як дим і полумінь окутали все, не бачили іншого рятунку, як опуститися по громозводі аж на плятформу. Там провели 24 години без поживи, дрожачи з зимна. Коли в 1913 році приїхав корабель, щоби змінити вартових ліхтарні Ар-Мен, застали їх висохлих — шкіра й кости. Вони занедужали на шкорбут. Про інших трох вартових оповідають, що вони сто днів провели на ліхтарні без зміни, бо лютувала така буря, що поміч була неможлива. Тільки подумати: сто днів відрізані від світа, серед безупинної бурі, високих филь, а харчі все меншають, а все надармо виглядати помочі.

Г. Фішер.

ПРИГОДА З СОБАКОЮ.

У ночі падав великй дощ. Рано я працював в огороді, садив і копав. Мені вірно товашив при роботі мій собака Бурко. (Він нераз дістав нагороду на виставах). Аж тут закликала мене жінка. Я пішов сходами вгору у кімнату. Та передтим я витер собі чоботи до залізного ножа, потім до соломяної витирачки. Бурко, самособою, йшов за мною, одначе лаб не чистив собі. Ледви я знову зійшов до городу, чую, як моя жінка сварить на когось голосно. Коли лише Бурко почув її голос підбіг до неї, бо нічого злого не прочував. І мусів зазнати того, що моя жінка виладувала на нього ввесь свій гнів. Він сів, простягнув благаючо до неї передню лабу, потім зірвався несподівано та зник у дверях, що вели до сіней. Вмить вернувся та сів перед моєю жінкою з ручною мітолкою в зубах.

Питаюся: Чи можна не любити такого розумного сотворіння?

Батько: Скажи мені, сину, що ти робиш цілий день в школі?

Син: Жду, поки не випустять...

Льольо.

Б. Дніпрянський.

ДАВНЕ МИНУЛЕ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ТА ОСТАННЯ СПРОБА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТИ

(Докінчення)

(10)

На жаль, ця остання з погляду німецьких ґенералів була занадто революційною та радикальною, крім того вони бажали, як можна більше пограбувати Україну, і на цьому ґрунті почалися ріжні конфлікти та непорозуміння, які скінчилися державним переворотом при кінці квітня 1918 року.

Порозумівшися з московсько-польськими хліборобами-дідичами, Німці настановили гетьманський лад і передали владу в руки ріжних буржуазних груп України. Останні відновили старий суспільний лад і повели таку нечувану клясову політику помсти та ненависти, що після недавньої революції вона навіть умірковашим українським ліберально-демократичним колам видавалася повним безглуздям та нечуваною дурійкою наляканих подіями усяких власників, які наче назавжди бажали залякати народні маси та намагалися, щоб останні примирилися з своєю неволею та недолею.

Всупереч цим плянам, як тільки з вибухом німецької революції ослаб окупаційний режім — українські селяне та робітники протягом одного місяця зліквідували ненависний режім, і Україна знову стала при кінці 1918 р. УНР, але вже з Директорією та Трудовим Конґресом на чолі. Це була українська радянська влада, значно більш витримана, ніж то було за Центральної Ради, і вона напевно булаб установила лад та спокій на Україні, якби совітська Росія всупереч своїм обіцянкам не розпочала була другої війни проти УНР. На жаль, сталося іначе — з півночі почала наступати реґулярна, досить добре зорґанізована за той час, як на Україні панувала гетьманська влада, совітська армія. З півдня посунули на Україну донські козаки та денікінці, а на заході розпочалася війна з Поляками. Тимчасом українська влада розпоряджала тільки народньою повстанською армією, знову без належної дисципліни та орґанізації. Крім того в середині країни розпочалися повстання большевиків та лівих українських соціялістів, а також ріжних анархістів та авантурників. Директорія опинилася у тяжкому становищі і робить спроби знайти підтримку в Антанти. Ця остання не тільки не допомогла, а навіть пошкодила, підтримавши навпаки Денікіна.

В результаті цеї тяжкої боротьби на протязі 1919 р. Україна була окупована ґенералом Денікіном, який одначе протримався тут всього кілька місяців, бо на ґрунті реставрації старого ладу та його антиукраїнської полтики вибухло нове народне повстання, примусивши денікінців тікати у Крим та за кордон, а московська „червона" армія знов окупує Україну на початку 1920 р., вже третій раз. Правда, УНР на чолі з Петлюрою у союзі з Польщею робить весною 1920 р. ще раз спробу вигнати московських окупантів, але без жадного успіху. Так і залишилась Україна совітською републикою, яка у 1923 р. зріклася своєї „суверенности" та стала складовою частиною Совітського Союзу.

Цілком окрему сторінку в історії української революції та боротьби за свою суверенну державність творить спроба визволення західних українських земель та проголошення їх ЗУНР, що повстала у кінці 1918 р. на руїнах колишньої габсбурської монархії. На жаль, Західна Україна теж не витримала тяжкої боротьби проти імперіялістичної Польщі, якій у рішаючій хвилині все допомагала Антанта, або власне Франція, і стала незабаром складовою частиною польської держави. Але акт зединення ЗУНР з УНР (22. січня 1919 р.) та спільна боротьба за державність на віки обеднали ці землі в серцях української нації. Те, що Галичина ще до війни мала більшу національну свідомість ніж Наддніпрянщина, та що західньо-українське населення пройшло певну школу політичного виховання, безперечно кидається в очі всякому, хто слідкував за процесом утворення ЗУНР, яка у порівнанню з УНР виявила значно більшу здібність до орґанізації та дисципліни.

Але з другого боку звичка до парляментарної боротьби та австрійсько-культурно-політичне виховання були причиною того, що галицький провід був замало революційний у методах боротьби, не виявив зручности та розмаху у тактиці, часто проволікав і занадто покладався на Антанту, через що й прогавив час, коли можна було так чи іначе виграти справу. Довіря галицького уряду до Антанти навіть перевищувало надії уряду УНР на допомогу з її боку. І це у значній мірі було причиною того, що доля наших західних земель під польсько-румунською неволею є може тяжчою та гіршою від долі тих наших земель, що знаходяться по той бік Збруча (М. Лозинський: „Галичина"). Оособливо у тяжкому становищі опинилися українські землі під румунським панованням, яке можна порівнювати мабуть тільки з колишнім царським режімом.

Щож торкається наших східних земель, які не входять у склад совітської України, то вони перебули підчас революції досить ріжні події. Так вісім повітів Курщини та Вороніжчини увесь час знаходилися у межах совітської Росії і переживали однакову долю з іншими сусідними російськими провінціями. Правда, під впливом української революції там теж розпочався національний рух, але, на жаль, не досягнув великих результатів. Всеж ці повіти домагаються тепер приєднання до совітської України, бо там на майже три мілони населення Українці складають 2 мілиони душ, хоч остання совітська статистика нараховує тільки коло 1.7 міл. душ. Справа обеднання їх з Україною чомусь прибрала дуже затяжний хахрактер, і невідомо, коли нарешті вона буде розвязана. Це є прикладом, як большевики на ділі ставляться до принципу самовизначення народів.

Не треба теж забувати, що і на Північному Кавказі, який є складовою частиною совітської Росії, українське населення нараховує більше 3 мілиони Українців (з того на Донщині більше 1 міл.; на Кубані до 2 мілионів, а крім того у сусідніх з ними округах, як Ставропольщина та Терщина тощо коло пів мілона). Ця частина української нації пережила дуже бурхливі події утворення козацьких републик, боротьбу за свою державність проти большевиків, окупацію Денікіна та повстання проти нього, поки нарешті у 1920 р. не стала звичайними громадянами РСФСР. Одірвані від України місцеві Українці, особливо кубанські, всеж не забували про неї і нераз протягом 1918—1919 висловлювали бажання про утворення певної державної спілки чи союзу з Україною, щоб разом оборонятися проти ворогів.

На цих землях відограв таку сумну ролю ґенерал Денікін, як на Наддніпрянщині гетьман Скоропадський. Це він і привів до загибелі козацьку державність над Доном та на Кубані у 1919 р. Національне відродження тут досягнуло більших розмірів, ніж на Курщині та Вороніжчині, але український рух ще й досі уважається там небезпечним та контрреволюційним, що дуже затримує його поширення. Один час такі українські округи, як таганрозька та донецька навіть належали були до совітської України — та в 1924 р. їх знову чомусь приділено до Північного Кавказу. Таким чином замісць того, щоб приєднати до України і решту північно-кавказьких округ з українською більшістю населення — совітська влада робить навпаки.

Таким же дивним явищем є те, що Кримська Република ще й тепер є автономною частиною совітської Росії, тоді як ґеографічне положення Криму, його господарські звязки і склад населення безперечно вимагають, щоб він став автономною републикою совітської України. Маючи всього коло 700 тисяч населення (з чого Татари складають 250 тисяч, Українці понад 150 тисяч, Москалі до 100 тисяч, Німці коло 50 тисяч, а решта припадає на Караїмів, Жидів, Греків та Вірменів), Крим у 1917 р. був короткий час татарською републикою під проводом Курултая, далі у 1918 р. став складовою частиною України, згодом у 1919 р. попав у залежність Денікіна та Врангеля, а від 1920 р. нарешті є автономною републикою РСФСР.

Таким чином коло 6 міл. Українців все ще знаходиться поза межами совітської України, хоч вони дуже легко моглиб обеднатися з українським пнем, якби проти цього не була Москва.

Нарешті необхідно підкреслити, що українська революція та боротьба за державність викликали чималий національний рух також поміж тими нашими емігрантами-кольоністами, які в скількости до 3 міліонів перебувають на Поволжі, у Сибірі, Середній Азії та особливо на Далекому Сході. Нині цей рух значно підупав, але не завмер і поволі розвивається.

Жінка: Як ти міг би жити без мене?

Чоловік: Дешевше.

ЕСПАНСЬКІ ТЮРМИ.

Бенкет у тюрмі „карцель Моделььо". — Муки. — Пастух, що „воскрес". — „Веселі тюрми".

Кореспондент „Берлінер Таґеблят-у", Теодор Йоель, прислав свому часописові опис мадридської вязниці, в якій сидять політичні вязні:

Зараз біля королівської палати є „Пляца Еспаня". Здовж на два кільометри від „Пляца" стояли люди геть угору аж до „Карцель Моделььо", до „Взірцевої Вязниці". У вязниці сидить революційний комітет останньої протидержавної змови. Чотири тисячі залізничників хотіли відвідати тих провідників, а бодай передефілювати попри їх келії, щоби так доказати їм свою симпатію та пошанівок. Чотири тисячі гостей, це для директора вязниці було забагато. Що правда, директор не мав чого боятися, та таки можна було уявити собі, що тих чотири тисячі прихильників могли вязничних сторожів переміняти у вязнів. Відвідини заборонено. Та залізничники не хотіли дати відправити себе з нічим і пішли на скаргу до міністра внутрішніх справ. При цьому прийшло до завзятої сутички на Пуерта дель Соль. Поліція не хотіла допустити залізничників до міністерства. Відтоді „Карцель Моделььо" опустів.

Ніхто не сміє відвідувати арештованого „провізоричного уряду", лише найближчі свояки. Всеж таки арештованим зробили милу несподіванку. Товариші, що жиють на волі, уладили вязням „бенкет" у тюрмі, якого не постидавсяб уряд на волі.

Ось спис тих страв: Hors d'oeuvers — побічна страва. Яєчниця з труфлями. Лянгусти (раки) по американськи.

Піляф (турецька страва: риж із баранинок).

Горошок по французьки.

Печена пулярда.

Зелена салата.

Ледяна бомба.

Торти.

Овочі.

Вина: Діяманте (еспанське біле вино), Еспанське червоне бургунське, **шампани:** Помері-Грено. **Лікери.**

На споді того, виконаного графіком, меню написано: **„Снідання, уладжене гуртком соціялістів у честь революційного комітету".** А над списом страв вимальований півень у якобінській шапці, за вязничними кратами. Перед кратами стоять на варті чотири гуски. Перша вартова має на голові королівську корону, друга мілістерський капелюх, третя офіцирську шапку, а четверта капелюх, який носять члени Ґвардія Цівіль. Над цим напис: „Льос гансос мандан" („Гуси приказують"). **Величезний торт, що його післали були до тюрми, мав зовсім такі самі емблеми.** Треба признати еспанським революціонерам, що вони дуже добре розуміють, як тісно вяжеться фізичне здоровля людини з духовим її станом. Це дійсно мусить піддержати революціонерів: і тих, що в тюрмі і тих, що на волі, коли вони знають, що тим, які терплять за народню справу, посилають таку страву.

— — — — — — — —

Ця мадридська вязниця, „Карцель Моделььо", побудована зовсім взірцево, на новітній спосіб. Та це й одиноке заведення того роду в усій країні. На еспанських тюрмах тяжать іще тіни середньовічної інквізиції. В келіях послугуються іще нераз тортурами, щоби вимусити зізнання. Доля й право арештованого нераз залежать від примх вязничного сторожа, жандарма або вищої тюремної влади. Всі зажалення остаються без відповіди. Причандали для мук, як приміром шруби, якими скручують малий палець, належать, що правда, до вийків, та затe майже з правила діється, що як лише вязень переступить поріг келії, дістане від вязничних сторожів багато буків. Це тому, щоби вязневі пригадати, що він тепер не має тих прав, які мав, як був на волі. Найсумніша доля не засуджених, лише підозрілих, що сидять у слідчім арешті, а передовсім арештованих по малих місцевостях. Жандарми та дозорці вміють уже рафінованими засобами подбати, що ті, що вперто мовчать, таки промовлять. Наприклад арештованому довгі дні і ночі не дають заснути, або дають їсти страви лише дуже пересолені, а не дають ніякого напитку. В деяких меньших тюрмах харчі ще нині такісамі, як за часів Сервантеса (автора „Дон Кіхота"), коли то він мучився в однім сільськім арешті в Манчі. Що правда, коли арештований має гроші, або богатих свояків чи знакомих, то може добре жити у тюрмі. Буває, що навіть дістане жіночку для товариства! Та коли не має ні грошей ні добрих приятелів (а це звичайно так буває), то мусить жити вязничним харчем. Тоді його доля незавидна. Вязничні харчі препогані та невистарчаючі, а це тому, що харчі ті доставляють підприємці. Вони раді як найбільше заробити. Зимою навіть келії мадридської вязниці Карцель Моделььо не опалені. Накривал майже ніяких. Тому вбогі вязні вже після короткого побуту у вязниці недужіють і вмирають. Жахливі речі оповідають про еспанські тюрми два еспанські письменники: Хозе Накенс і Чіхес Апарісео.

Недавно в одному селі провінції Куенса сталася така пригода: Після 14 літ неприсутности вернув нараз у село пастух, про якого всі думали, що він уже не живе. Тоді то пропав він був десь зі свого рідного села. Пійшла чутка, що його вбили. Арештували двох інших пастухів під закидом убийства. Їх замкнули в тюрмі і там їх так „обробили", що вони зізнали вкінці, що вбили того пастуха, а тіло його спалили. Обох пастухів суд засудив на досмертну тюрму. Тепер, як тамтой пастух віднайшовся, обох нещасних випустили на волю. Цей випадок доказує, до чого можуть довести тюремні методи.

Еспанські закони забороняють сковувати вязнів. Одначе трапляється нерідко, що тюремні управителі кажуть накладати вязням кайдани, аби не давати скріпленої сторожі. Вязнів не лише сковують, а й прічіплюють до мурів. Ба, вязнів бють, а навіть мучать і вбивають. Буває, що жандарм убе арештованого без доказу його вини та без переслухання. Тоді в урядовім звідомленні сказано коротко: „Арештований пустився втікати, а коли жандарми на дармо взивали його, щоби зупинився, застрілили його".

Зате є теж і добрячі тюремні власти. Вони попадають у зовсім протилежні екстреми. Вязням позволють на таке, що зовсім не є в згоді з законом. Є чимало „веселих вязниць", у яких вязні курять, грають у карти, пють і в найліпші веселі способи проводять час.

Недавно мадридські часописи повідомляли, що в Булляс, місцевости провінції Мурсія, два вуличні опришки, Дієґо Еспін і Франціско Параґа, жили собі в тюрмі, наче в раю. Нічю виходили за добичею. Вони дали „слово чести", що як лише стане світати, точно ставляться знову в тюрмі. Коли опришки бачили, що за ними пустилася погоня, ратувалися втечею до тюрми. Там самособою ніхто їх не шукав. Та вкінці таки жандармерія зловила їх.

Степан Йовев.

СТАРИЙ СОКІЛЬНИК.

Ясна ніч оповила сонне село. Дерева не шелестять. Птички не співають. Навіть тіни не ворушаться.

— Тихо! Чи ти чув? Чи це є пісня серед ночі?

— То в коршмі співають.

— Мені здається, що це захриплий голос Ашка Алі. Він буде виспівувати по коршмах до пізної ночі. Ходи, подивимося.

— Такий захриплий голос! Чи то справді Ашік Алі? Що робитимемо в коршмі? Та ходімо! В коршмі повно мужиків.

— Чекай! Мені здається, нібче його спів переходить у плач.

— Він усе ще не може забути свого сірого сокола. Хай він собі...

— Хвилиночку! Ось двері від коршми відчинилися. Він сидить із тамбуриною (решетом) у руці — що він таке розказує? — „...І він засівся на могого сірого героя... та поцілив його у відважне серце..."

— Це закон: сокіл хижа птиця...

— Онтой, там у куті, такий жовтавий на лиці, то той поганий мисливець. Бачиш його?

Навіть старий чоловік сердиться:

— Тьфу! До чорта з вашим законом! Що це таке хижа птиця? Сокіл що найбільше зловить собі в літі одну-дві курки!...

— Ви певно не маєте ніякої іншої роботи, — запримічує інший — лише винищувати птахів.

— Це гріх, великий гріх, убивати такого птаха... Сокіл це наш приятель, на мандрівці, в лісі, в біді... А коли в осени оремо обліг — то він кружляє понад чорними боронзами від ранку до вечора...

Так також кружляв сокіл понад Ашіковою хатою, що самітна та старенька стояла на кінці села. Ашік виходив з хати, першу пісню співав сірому соколові. Потім брав під паху тамбурину, сокіл сідав йому на плечі тай так ішов Ашік у село.

Він був сам один у світі. Та доки жив сокіл, Ашік не знав, що таке голод, що самотина. Сокіл дбав про Ашіка. Ашік сидь десь у тіни або перед коршмою, нараз обертається, гляне на сокола — сокіл стягне брови, злітає вгору з Ашікових плечей, розпростирає крила та зникає.

А Ашік далі співає пісню про два серця, що не мають спокою на землі... Коли ж сонце стане на полудні, сокіл мчиться стрілою до нього вниз в сильних кігтях держить дикого голуба, що виляскується наче перлова маса, або куропатву, обід для Аліка, наче від Аллага зісланий...

Якже не жаліти нещасному сокільникові сокола, наче товариша!

Той мисливець, що ходить усюди по лісах, аби сполювати ворону чи яструба, засівся раз на Ашікового благородного птаха, саме коли сокіл з даруноком для Ашіка злітав униз в село... Слухай!

Тоді то він відірвав йому голову та пішов з нею до війта, щоби дістати нагороду...

— Закон!...

Ашік плаче.

— Яж нічим не провинився — закон. Хто вбиває хижого птаха...

Бачиш, як він вимахує тамбуриною та заточується перед коршмарським прилавком.

Ашік Алі заставить свою тамбурину й упється... Оставйого в спокою.

(З болгарського переклав М. Н.).

ЛЕВ І ГИЕНА.

(Африканська казка).

Лев і гиена пішли на лови та вбили козу.

— Чи не зварити би її? — сказала гиена.

— Зімо сиру! — сказав лев.

— Ні, так недобре.

І вказала льві на сонце, що на заході сідало на піску, та сказала:

— Бачиш, там горить вогонь. Біґай та принеси головню!

І лев побіг. А коли він так біг, сонце ставало все меньше, вкінці зникло у піску. Вогню не було ні трішки.

Тимчасом гиена зїла козу, а хвіст її застромила в пісок.

Коли вернувся, гиена спиталася його:

— А де вогонь?

— Ба... я стільки навганявся, а вогонь вкінці пропав у піску! Я не знайшов вогню зовсім. А де коза?

— Ти так довго біґав, а коли ти так уганяв, коза пішла у землю, що вистає зі землі лише хвіст! Схопи цей хвіст, поки його ще видно!

Лев зробив, як йому радила гиена. Та витягнув лише хвіст.

Тоді гиена скрикнула на нього:

— Ти все мусиш так шарпати! Ти не міг лекше тягнути? Ось ти відірвав хвіст!... Та тепер нічого не порадимо. Коза пропала занадто глибоко.

У торговця я чув. — Ну, знаєте пане, ті яйця, що ви мені вчора прислали...

— А щож ви хочете від тих яєць?

— Вони замалі на свій поважний вік.

ТАРЗАНІВ СИН.

(8)

„Що це значить?" — кричав інструктор. „Я хочу бачити Аякса, і ви не смієте мені перешкаджати" — сміявся хлопець. За хвилину пан Мур знайшовся на ліжку, з лицем до подушки. Він не давався, але його зусилля були даремні, бо чого Тарзан не передав синові, то не передав, але ніхто не міг заперечити, що не дав йому своєї сили.

Інструктор був у руках хлопця немовби мягкий віск. Приклякнувши колінами йому на грудях, Джек подер простирало на вузькі пасочки та звязав йому руки й ноги. Підчас того говорив: „Я є Ваджі, начальник Ваджавів. Ти арабський шейк, котрий хотів би мордувати своїх людей та обкрадати їх зі слонової кости. Злодію! Я маю тебе нарешті в своїх руках. Я відходжу, але я ще верну!" І син Тарзана скочив через кімнату та пропав у вікні, спустившися по ринві.

Розповівши це все лордови Ґрейстокови, Мур зрезиґнував. Його ділом було вчити, а не відвязуватися з простирала, говорив він. Тарзан, запевнившися, що Мурови нічого не сталося, рішився, що прийшов час щось зробити. Він покликав автомобіль та поїхав до театру, а інструктор пішов шукати лагіднішого заняття.

„Я бачу, що мій син не є примірним лордиком", думав собі Тарзан, ідучи вулицями Лондону. Джек не послухав матери та пішов дивитися на Аякса. В театрі трейнер обявся стануть око в око з розлюченою, малпою. Наговисокий, широко-плечий мущина йшов попри нього. Хлопчина сказав тільки одно слово: „Тату". Малпа поглянула тільки раз на англійського лорда та пустилася просто до нього.